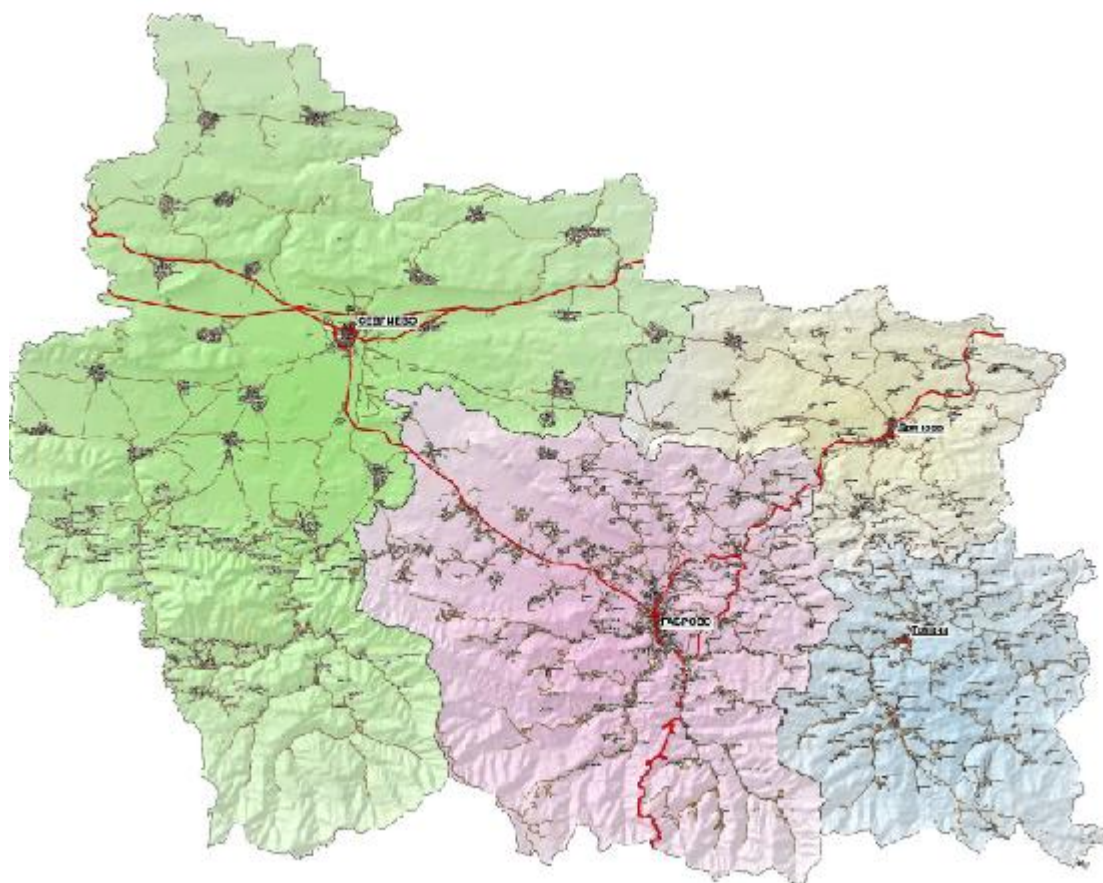

**МЕЖДИНЕН ДОКЛАД ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА
ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ ГАБРОВО**

м. март, 2011 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	стр. 4
II. Преглед на промените в националното и европейското законодателство, настъпили след приемането на ОСР на Област Габрово 2005 -2015	стр. 4
III. Постигнат напредък по изпълнението на приоритетите и целите за развитие през периода 2005 – 2010 година.....	стр. 6
IV. Резултати от междинната оценка, съгласно критериите за оценка на изпълнението на ОСР	стр. 10
IV.1. Основни демографски показатели (население, гъстота на населението, раждаемост, смъртност, прираст, население под, в и над трудоспособна възраст).....	стр. 11
IV.2. Стойности и изменение на доходите и разходите	стр. 13
IV.3. Трудова заетост и безработица.....	стр. 14
IV.4. Брутен вътрешен продукт и брутна добавена стойност	стр. 15
IV.5. Инвестиции	стр. 16
IV.6. Индекс на човешка развитие	стр. 17
IV.7. Динамика на потреблението (нетни приходи от продажби)	стр. 17
IV.8. Селско стопанство.....	стр. 18
IV.9. Състояние на околната среда (разходи за опазване и възстановяване на околната среда, изменение на измерените параметри на въздуха и водата)	стр. 20
V. Резултати от наблюдението и оценката на изпълнението на общинските планове за развитие	стр. 21
VI. Използвани през периода ресурси за постигане целите на ОСР	стр. 21
VII. Възникнали проблеми и предприети действия за тяхното преодоляване.....	стр. 23
VIII. Прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на ОСР до края на периода на действие (2013 г.)	стр. 23
IX. Предложения за актуализация на Областната стратегия за развитие	стр. 27
Използвани източници.....	стр. 28

Приложение 1 Одобрени за финансиране проекти в област Габрово по Оперативни програми

Приложение 2 Проекти, реализирани през периода 2005 – 2010 г. в област Габрово (финансирани от други източници, извън Структурни и Кохезионен фонд)

Списък на използваните съкращения:

ОСР - Областна стратегия за развитие

ППЗРР - Правилник за прилагане на закона за регионалното развитие

ЗРР - Закон за регионалното развитие

АДИ на ОСР - Актуализиран документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие 2009 - 2013 година

МО – Междинна оценка

ОПР – Общински план за развитие

НСИ – Национален статистически институт

РПР – Регионален план за развитие

ИСУН - Единна информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти в България

СЦР – Северен централен район

ПРСР - Програма за развитие на селските райони

ОПОС – Оперативна програма „Околна среда”

ОПРР – Оперативна програма „Регионално развитие”

ОПРКБИ - Оперативна програма „Развитие конкурентоспособността на българската икономика”

ОПРЧР – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”

ОПАК – Оперативна програма „Административен капацитет”

СКФ - Структурни и Кохезионен фонд

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият междинен доклад за изпълнение на Областната стратегия за развитие на Област Габрово е разработен в съответствие с чл. 29 и чл. 30 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие и е част от регламентираната система за наблюдение и оценка на регионалното развитие.

Междинният доклад е изготвен, като са използвани резултатите от междинната оценка на Областната стратегия за развитие на област Габрово, разработената през м. февруари 2011 г. от независим експертен екип на „Проксима Консулт” ЕООД в изпълнение на договор за обществена поръчка № 45/03.12.2010 г., с възложител Областен управител на област Габрово.

Съгласно разпоредбите на чл. 29, ал. 3 на ППЗРР, междинният доклад за изпълнението на Областната стратегия за развитие се обсъжда и одобрява от Областния съвет за развитие, по предложение на Областния управител. След одобрението докладът се публикува на страницата на областната администрация в интернет.

II. ПРЕГЛЕД НА ПРОМЕНИТЕ В НАЦИОНАЛНОТО И ЕВРОПЕЙСКОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, НАСТЪПИЛИ СЛЕД ПРИЕМАНЕТО НА ОСР НА ОБЛАСТ ГАБРОВО 2005 -2015

ОСР е разработена и приета от Областния съвет за развитие на област Габрово на 28.09.2005 г. на основание ЗРР (2004)¹ и от методологическа гледна точка представлява дългосрочен рамков документ, определящ приоритетите и целите за регионално развитие на област Габрово за 10-годишен период.

От 31.08.2008 г. със ЗРР (2008)² и Правилник за прилагане на ЗРР са направени промени в съдържанието и плановия период на стратегическите документи, отменени са подзаконовни нормативни актове (наредби и правилници), променен е териториалният обхват на районите от ниво 1 и ниво 2³ (NUTS). По същество ЗРР (2008) променя йерархията и съдържанието на документите по политиката за регионално развитие.

¹ Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г., изм. и доп., бр. 32 от 12.04.2005 г., бр. 88 от 4.11.2005 г., доп., бр. 24 от 21.03.2006 г., изм., бр. 36 от 4.04.2008 г., отм., бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

² Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

³ За целите на планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, наблюдението и оценката на регионалното развитие в България са обособени райони, които се разделят на нива в съответствие с изискванията на Общата класификация на териториалните единици за статистически цели, прилагана в Европейския съюз (NUTS).

Графика 1 Документи, определящи политиката за регионално развитие

Модел на документите, определящи политиката за регионално развитие, ЗРР (2004)

Модел на документите, определящи политиката за регионално развитие, ЗРР (2008)

Източник: Междинна оценка на НСРР

Областните съвети за развитие в районите от ниво 3 (административните области на страната), са трансформирани в държавно-обществени органи за провеждане на политиката за регионално развитие, като в тяхната структура са включени представители на социално-икономическите партньори.

Графика 2 Промени в правомощията на Областните съвети за развитие

ОБЛАСТНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ
<ul style="list-style-type: none">• приемат ОСР;• съгласуват инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа;• предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на ОСР, включително за финансиране на общински проекти;▲ оценяват инициативите на общините и на юридически лица с нестопанска цел, свързани с ОСР;▲ предлагат сключват споразумения за сътрудничество с други съседни области за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество;• съгласуват действията по осигуряване на публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие на територията на областта.

Източник: Междинна оценка на ОСРВидин

Предвид настъпилите промени вследствие на приемането на България в ЕС през 2007 г., икономическите условия и за привеждане на ОСР в съответствие с разпоредбите на ЗРР (2008), през м. ноември 2009 г. са предприети действия по актуализация на стратегията.

Актуализираният документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие 2009 - 2013 година⁴ (АДИ на ОСР) е приет от Областния съвет за развитие с решение № 2/23.09.2010 г.

III. ПОСТИГНАТ НАПРЕДЪК ПО ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРИОРИТЕТИТЕ И ЦЕЛИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2005 - 2010 ГОДИНА

Наблюдаваният период на изпълнение съвпада с присъединяването на България към ЕС и световната икономическа и финансова криза. Периодът на разработване на ОСР обхваща и предприсъединителния период на членство в ЕС, като заложените приоритети и цели са съобразени с очакваното действие на Оперативните програми. След присъединяването на страната към ЕС през 2007 г. последва период на съгласуване и адаптиране на дизайна и механизмите на програмите от една страна и от друга изграждане на капацитет у бенефициентите за усвояване на европейските фондове. Световната финансова и икономическа криза се отрази негативно, както на икономическото развитие, така и на действието на европейските инструменти за подкрепа.

⁴ http://www.gb.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=20&Itemid=21&lang=bg

Визията, формулирана в ОСР, е: **Област Габрово да се превърне в регион с ефективна икономика и висок жизнен стандарт, постигнати чрез съхранените и развити традиции, предприемачески дух, природни ресурси и културно историческо наследство.**

За постигането на тази визия са определени 9 приоритета и 31 цели.

Проектите, по които се извършват дейности в областта, са ориентирани главно към стратегическите цели на ОСР, свързани с приоритетно развитие на икономиката на основата на знанието и повишаване на конкурентоспособността ѝ, развитие и модернизация на техническата инфраструктура, подобряване качеството на живот и социалната инфраструктура, повишаване на административния капацитет, изграждане на партньорства на различни нива (общинско, областно, регионално), възстановяване и опазване на околната среда и развитие на екологичната инфраструктура. Целите на проектите са обвързани с възможностите за финансиране и ресурсите на областта.

Изготвената МО направи анализ на изпълнението по всички приоритети и цели на ОСР на област Габрово, като за оценяването им е използвана следната скала на експертно формулирани оценки: *ниска степен на изпълнение, средна степен на изпълнение и висока степен на изпълнение*. Избраният подход на качествено оценяване позволява да бъдат направени изводи и заключения в сравнителен план за степента на изпълнение на приоритетите на ОСР.

Приоритет / Цел	Степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
Повишаване на регионалната конкурентноспособност чрез технологично развитие и иновации	X		
<i>Развитие на изследователска и развойна дейност при използване на потенциала на ТУ-Габрово и ИТ – фирми</i>	X		
<i>Насърчаване развитието на публично-частното партньорство</i>	X		
<i>Развитие на бизнес-мрежи и регионални клъстери</i>	X		
<i>Внедряване на иновационни технологии и ноу-хау. Изграждане на Високо-технологичен парк</i>	X		
Развитие и модернизация на базисната инфраструктура		X	
<i>Усъвършенстване на транспортната инфраструктура</i>	X		
<i>Изграждане на газоснабдителна мрежа за територията на област Габрово</i>	X		

Приоритет / Цел	Степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
Осигуряване на модерна и надеждна електроенергийна мрежа		X	
Доизграждане и технологично обновление на комуникационните мрежи			X
Развитие на водостопанската система		X	
Изграждане и развитие на екологичната инфраструктура и екологосъобразни технологии		X	
Ликвидиране на последствията от стари замърсявания		X	
Въвеждане на нормативно определените дейности по управление на отпадъците		X	
Изграждане на канализационни системи в населените места и пречиствателни станции за отпадни води	X		
Запазване на горския фонд и подобряване на биологичното разнообразие		X	
Прилагане на регионална политика по повишаване на енергийната ефективност и осъществяване на енергийно ефективни услуги		X	
Развитие на възобновяеми енергийни източници	X		
Подобряване условията и качеството на живот в област Габрово	X		
Съхраняване и развитие на човешкия потенциал чрез инвестиции в образованието	X		
Повишаване качеството на човешките ресурси чрез квалификация и преквалификация в съответствие с изискванията на пазара на труда и обучение през целия живот	X		
Прилагане на съвременно устройствено планиране и развитие на териториите	X		
Проектни решения за устойчиво развитие на Габровска област	X		
Използване на природните дадености, културно-историческото наследство и традиции за развитие на туризъм и рекреация		X	
Съхраняване и оползотворяване на природните дадености и културните традиции в региона		X	
Развитие на ефективни модели за устойчив туризъм		X	
Подобряване на социалната инфраструктура			X

Приоритет / Цел	Степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
<i>Осигуряване на качествени здравни услуги</i>	X		
<i>Обновяване на материално-техническата база на социалните и здравни заведения</i>		X	
<i>Подобряване качеството и разширяване обема на социалните услуги</i>			X
Укрепване на институционалния капацитет за подобряване процеса на управление			X
<i>Укрепване на капацитета и подобряване на координацията между местните и регионални власти</i>			X
<i>Изграждане на ефективни партньорства за работа в мрежа</i>			X
Развитие на сътрудничеството за европейско териториално сближаване	X		
<i>Участие в транснационални/трансрегионални мрежи и обмен на опит с други региони</i>		X	
<i>Развитие на дейности за насърчаване на партньорства в подкрепа на малки и средни предприятия (МСП)</i>	X		
Подобряване ефективността и конкурентноспособността на селското стопанство в област Габрово и развитие на селските райони		X	
<i>Повишаване конкурентноспособността на земеделския и преработвателния сектор и създаване на условия за експортно ориентиране на селското стопанство</i>		X	
<i>Ефективно управление на поземлените и горски ресурси и развитие на пазарните структури</i>		X	
<i>Разнообразяване на селската икономика и подобряване условията на живот и труд на заетите в земеделието и на живеещите в селските райони</i>		X	

IV. РЕЗУЛТАТИ ОТ МЕЖДИННАТА ОЦЕНКА, СЪГЛАСНО КРИТЕРИИТЕ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

Оценяването на постигнатия напредък по поставените приоритети и цели се измерва с формулираните в ОСР индикатори. Определените индикатори за наблюдение на изпълнението на приоритетите обхващат основните показатели за оценка на въздействието върху социално-икономическото развитие. Основен недостатък при извеждането на индикаторите, целите и показателите в ОСР и ОПР е липсата на количествени и качествени стойности, които трябва да бъдат достигнати при реализация на ОСР и съответните ОПР. За индикаторите има информация за начални стойности, но целите не са количествено определени. Може да се следи тяхното движение, но то само илюстрира промените в областта, като това не се свързва задължително с изпълнението на стратегията.

Заедно с това съществуват няколко взаимосвързани ограничения, които впоследствие рефлектират и върху наблюдението на изпълнението на плановия документ:

- ОСР няма обособена изпълнителска част – тя дава стратегическата рамка за развитие на територията, полага цели и приоритети, но не прилага. Наблюдението на изпълнението на областната стратегия за развитие, съгласно чл.33 (1) на ЗРР (2008), се извършва на база на резултатите от наблюдението и оценката на изпълнението на общинските планове за развитие.

- Валидните източници за информация са посочени в чл. 79 от ППЗРР – „въз основа на данни на Националния статистически институт, на административната статистика на агенцията по заетостта, както и на данни от други надеждни регионални и местни източници на информация”. Макар че разпоредбата не визира пряко ОСР, принципите за официалност и надежност на информацията запазват своята сила. Информационното осигуряване и актуалността (навременността) на данните са проблем, както за определяне на индикаторите, така и за следващото им наблюдение.

- Предвид нефункционирането на Единната информационна система за наблюдение на регионалното развитие, както и времевото изоставане на данните на НСИ, мониторингова информация може да бъде набира на от: годишни доклади и междинни оценки за изпълнението на ОПР; годишни доклади и междинни оценки за изпълнение на РРР; Единната информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти в България (ИСУН); интернет страниците на Управляващите органи и др. финансиращи организации.

Междинната оценка на ОСР разглежда настъпилите промени в основни количествени

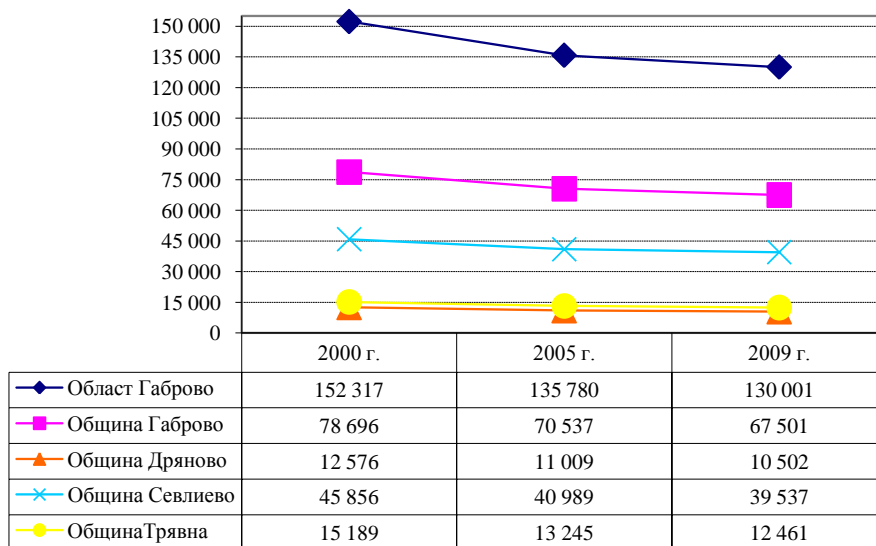
индикатори, както и наличието и концентрацията на проекти, насочени към изпълнението на съответните специфични цели. Констатираните промени в основните количествени индикатори могат да се приемат като база при изготвянето на следващи оценки и актуализация на ОСР.

Динамика по отделните индикатори:

IV.1. Основни демографски показатели (население, гъстота на населението, раждаемост, смъртност, прираст, население под, в и над трудоспособна възраст)

Към 31.12.2009 г. по данни на НСИ населението на област Габрово наброява 130 001 души, преобладаващ е броят на жените 67 311. Спрямо 2005 г. то намалява с 5 779 души. В градовете на областта живее 80,1% от населението. Неблагоприятна е дългосрочната прогноза на националната статистика за броя на населението в областта за периода до 2020 г. Според предвижданията през 2020 г. населението на област Габрово ще наброява 113 150 души.

Графика 3 Население към 31.12

През периода 2005 – 2009 г. продължава устойчивата тенденция за намаляване на броя на населението в резултат на по-високата смъртност в сравнение с раждаемостта. Протичащите демографски процеси (ниска раждаемост; отрицателен естествен прираст; застаряване на населението; обезлюдяване на периферните територии; висока миграция към други райони и извън страната) довеждат до обезлюдяване на по-малките населени места, най-вече в селските и планинските райони.

Раждаемостта през 2009 г. в област Габрово е по-ниска от средната за страната - 8,0‰ (при 10,7‰ средно за страната), запазва се нивото от 2005 г.. Най-висока е тя в община Севлиево – 9,0‰, а най-ниска в община Трявна – 5,9‰. В същото време смъртността е по-

висока от средната за страната и от нивото през 2005 г. С по-висока смъртност са общините Дряново и Севлиево – съответно 21.5‰ и 18.8‰. С най-неблагоприятен резултат по отношение на естествения прираст са общините Дряново (-13 ‰) и Трявна (-9.2‰).

Таблица 1 Раждаемост, смъртност, естествен прираст (на 1000 души)

	Раждаемост		Смъртност		Естествен прираст	
	2005 г.	2009 г.	2005 г.	2009 г.	2005 г.	2009 г.
България	9,2	10,7	14,6	14,2	-5,4	-3,5
Област Габрово	8,0	8,0	18,1	15,8	-10,1	-7,8
Община Габрово	7,9	7,8	16,5	14,3	-8,6	-6,5
Община Дряново	8,0	7,9	21,2	20,9	-11,9	-13,0
Община Севлиево	9,0	9,0	20,3	17,4	-11,7	-8,4
Община Трявна	6,2	5,9	16,9	15,1	-11,6	-9,2

Възрастовата структура на населението е едно от основните демографски характеристики, която пряко се влияе от промените в раждаемостта, смъртността и миграцията и има важно значение за икономическото развитие. Продължава процесът на остаряване на населението в областта, което съответно оказва влияние върху формирането на трудовия потенциал и най-вече върху неговото възпроизводство.

Таблица 2 Възрастова структура на населението (относителен дял в %)

	област Габрово		Община Габрово		Община Дряново		Община Севлиево		Община Трявна	
година	2005	2009	2005	2009	2005	2009	2005	2009	2005	2009
под трудоспособна	12,8	12,4	12,2	11,9	11,9	11,6	14,1	13,9	11,1	12,1
в трудоспособна	59,4	59,5	61,6	61,0	56,9	57,4	56,5	58,0	58,5	58,9
над трудоспособна	27,8	28,1	26,2	27,1	31,2	31,0	29,4	28,1	30,4	29,0

Наблюдението и анализът на демографските показатели за периода показват, че в следващите години ще има сериозни проблеми за икономиката и образователната система за област Габрово.

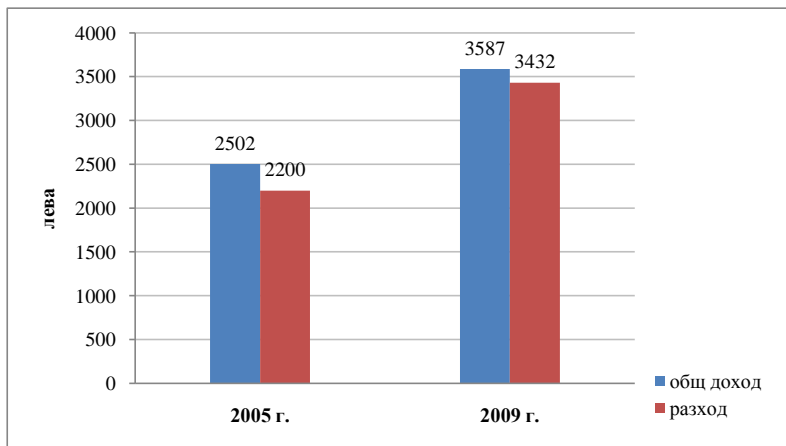
Областта се характеризира с отрицателен механичен прираст. Нарастването на обема на вътрешната миграция все по-често е продиктувано от икономически причини, в т.ч. търсене на работни места. Съществен проблем е струпването на населението в по-привлекателните райони и обезлюдяването на по-слабо развитите. В този контекст трябва да бъдат предприети действия на национално ниво регионалната политика да се насочи към подобряването на условията за живеене и бизнес в районите, в които сега се наблюдава отлив на население, с оглед задържане на населението и по-добро използване на вътрешния

им потенциал за развитие.

IV.2. Стойности и изменение на доходите и разходите

Независимо от реалния растеж на доходите, жизненият стандарт в област Габрово все още е нисък. Общият доход средно на човек от домакинство за 2009 г. в областта е 3587 лева, който в сравнение с 2007 г. (3281 лева) нараства с 9%. Сравнен обаче със средния общ доход за 2008 г., който е 3839 лева, доходът през 2009 г. намалява с 6,6 %.

Графика 4 Доходи и разходи средно на човек от домакинство в област Габрово (в лева)

На първо място в структурата на общия доход продължава да бъде работната заплата, като основен източник на доход за домакинствата. Средната годишна работна заплата бележи значителен ръст, като за област Габрово за 2009 г. спрямо 2005 г. той е 69.7%.

Таблица 3 Средна годишна работна заплата на наетите по трудово или служебно правоотношение (в лева)

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
България	3 885	4 324	5 176	6 538	7 903
Северен централен район	3 339	3 643	4 299	5 312	5 888
Област Габрово	3 602	3 919	4 701	5 641	6 112
Община Габрово	3 293	3 533	4 341	5 179	5 741
Община Дряново	2 613	3 003	3 589	4 717	5 264
Община Севлиево	4 568	4 993	5 825	6 894	7 221
Община Трявна	2 771	2 963	3 410	4 289	4 735

С най-високо заплащане през последните три години е община Севлиево, където средната годишна работна заплата се увеличава с 23,9% и е по-висока или близка до средната за страната. На второ място е община Габрово, в която увеличението е с 32,3%. С най-ниска работна заплата са лицата, наети в община Трявна.

Вътрешно регионалното сравнение по този индикатор показва, че областта запазва водещата си позиция в СЦР, но има значително изоставане на темпа на нарастване на средната годишна работна заплата за област Габрово спрямо този в национален мащаб. През 2005 г. разликата е 283 лв., докато през 2009 г. тя е 1791 лв.

В същото време се увеличава и средният разход на човек от домакинство в областта – с 85% през 2008 г. спрямо 2005 г. През 2009 г. обаче, като резултат и на икономическата криза, разходите намаляват с 11.8% спрямо 2008 г. Най-голям дял при формиране на общия разход имат разходите за храна и жилище (енергия, горива и вода).

IV.3. Трудова заетост и безработица

През 2009 г. в област Габрово по трудово или служебно правоотношение са били наети общо 42 234 души. В сравнение с 2005 г. наетите лица намаляват с 3127.

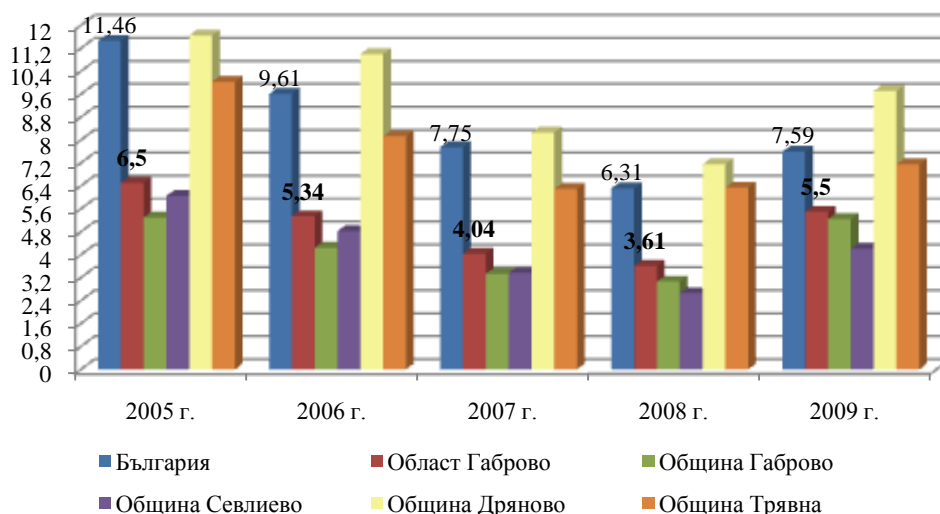
Таблица 4 Среден годишен брой на наетите лица по трудово или служебно правоотношение

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Област Габрово	45370	45839	46764	46405	42243
Община Габрово	24759	24950	25364	25111	23006
Община Дряново	2910	2650	2611	2776	2614
Община Севлиево	14035	14545	15020	15050	13520
Община Трявна	3666	3735	3769	3468	3103

Световната финансова и икономическа криза е оказала негативно въздействие и върху пазара на труда в област Габрово, най-вече чрез ръста на безработицата. През последните няколко години, поради намаления обем производство, предприятията в региона са принудени да редуцират броя на заетите. Това води до нарастване на безработицата в областта от началото на 2009 г.

Средногодишният брой регистрирани безработни лица за 2010 г. е 4402 души, отчита се ръст на безработицата с 19,8% (727 души) спрямо 2009 г. Въпреки че от 2008 г. има нарастване на средногодишното равнище на безработица в област Габрово, за периода 2006-2010 г. се запазва тенденцията за по-ниско равнище на безработица в сравнение с това на национално ниво.

Графика 5 Средногодишно равнище на безработица (%)

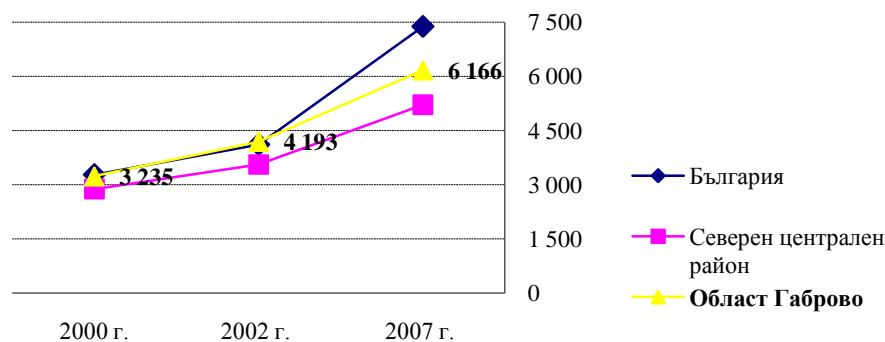
Най-високо е равнището на безработица в община Дряново - 10,31%, а най-ниско е в община Севлиево – 4,95%. Голямата разлика (над два пъти) показва, че съществува вътрешно-териториален дисбаланс в областта, по отношение възможности за заетост и предлагани работни места в общините.

Променена е и структурата на безработицата. На пазара на труда излизат все повече високо квалифицирани специалисти, със специфични умения, които са изправени пред проблема с преквалификация и ориентиране към променящите се изисквания на работодателите. В областта все повече се задълбочава несъответствието между потребностите на бизнеса и пригодността на работната сила към тях.

IV.4. Брутен вътрешен продукт (БВП) и Брутна добавена стойност (БДС)

Равнището на икономическо развитие, измерено с показателя БВП на човек от населението (който косвено отчита и жизнения стандарт на населението) показва, че през целия период област Габрово е с по-висок БВП от този за Северен централен район. По данни на НСИ за 2007 г. област Габрово отново е с най-висока стойност на показателя (118.26%) спрямо средното ниво за района, но БВП и доходите са значително по-ниски от тези в развитите европейски страни. Наблюдава се сериозно изоставане в сравнение с БВП средно за страната (с 1213 лв.). Липсата на актуални данни за БВП на областно ниво за 2008 г. и 2009 г. ограничава възможностите за проследяване на развитието и за цялостна оценка на отражението на кризата върху икономиката на областта.

Графика 6 БВП на човек от населението (лева)

Брутната добавена стойност в края на 2007 г. на СЦР по икономически сектори (аграрен сектор, индустрия и услуги), в сравнение със съвкупните за страната отчита доста ниски стойности – 1,06% дял в аграрния сектор, 2,31% дял в индустрията и 1,51% дял в услугите.

Таблица 5 Брутна добавена стойност 2007 г. (%)

	Дял в % от БДС по икономически сектори			БДС %
	аграрен	индустрия	услуги	
България	100,0	100,0	100,0	100,0
Северен централен район	14,62	9,05	7,82	8,64
Област Габрово	1,06	2,31	1,13	1,51

През 2007 г. стопанските субекти в област Габрово са реализирали брутна добавена стойност 616 622 хил. лв. С най-висок принос е секторът на индустрията, който създава 47,44% от добавената стойност за областта. В сравнение с 2002 г. се наблюдава увеличение на БДС с 92 196 хил. лв. и промяна на водещия сектор при формиране на БДС – през 2002 това е секторът на услугите т.е. има процес на преструктуриране на икономиката. Най-бързо развиващите се сектори на икономиката ще продължат да бъдат тези два сектора.

IV.5. Инвестиции

Продължава тенденцията на нарастване на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи – от 121,1 млн. лева през 2005 г. на 250.2 млн. лева през 2008 г. Световната финансова криза намалява този растеж през 2009 година.

Таблица 6 Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (млн. лв)

	2005 г.	2007 г.	2009 г.
Област Габрово	121.1	238.9	250.2
Община Габрово	71.2	135.3	143.4
Община Дряново	5.6	8.8	12.9
Община Севлиево	37.7	79.7	71.6
Община Трявна	6.6	15.1	22.3

Чуждестранните преки инвестиции, вложени в икономиката на област Габрово към 31.12.2007 г., възлизат на 68 785,4 хил. евро. Основните инвеститори са от САЩ и Германия. За 2008 г. в област Габрово преките чуждестранни инвестиции с натрупване достигат 237 015 хил.евро., което показва, че само за една година те нарастват над 3 пъти. В следствие на икономическата и финансова криза тенденцията на нарастване се променя през 2009 г.

IV.6. Индекс на човешко развитие

Индексът за човешко развитие (ИЧР) се изчислява съгласно методиката в Глобалния доклад за човешкото развитие на ПРООН. За 2010 г. България е класирана на 58-мо място от 120 страни. След 2002 г. не е правена класация според ИЧР по области/общини, ето защо този индикатор не може да бъде използван за наблюдение и оценка на изпълнението на ОСР.

IV.7. Динамика на потреблението (нетни приходи от продажби)

Реализираните нетни приходи от продажби през 2008 г. от стопанските субекти в област Габрово са на обща стойност 2542,9 млн. лева – отбелязан е ръст с 62.3% спрямо 2005 г.

В общия обем на нетните приходи от продажби най-голям дял заема община Севлиево с 47.3%, следвана от община Габрово – 45.7%. Сравнително нисък относителен дял имат общините Трявна и Дряново съответно 3.1% и 3.9%. В сравнение с 2005 г. намалява само делът на община Габрово.

Таблица 7 Нетни приходи от продажби (млн. лв)

	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.
Област Габрово	1566.7	1888.5	2360.8	2542.9
Община Габрово	820.4	903.3	1098.6	1164.2
Община Дряново	42.4	55.9	71.9	96.9
Община Севлиево	654.4	870.1	1110.6	1202.5
Община Трявна	49.5	59.2	79.7	79.3

IV.8. Селско стопанство

Земеделието не е приоритетен отрасъл в областта. За наблюдавания период площта на обработваемата земя, спрямо общата площ на землищата, остава относително постоянна: 2005 г. – 65% , 2009 г. – 67%.

Таблица 8 Баланс на площите в област Габрово към 31.01.2009 г., по данни на Агростатистика (в дка)

Баланс на площите	Община Габрово	Община Дряново	Община Севлиево	Община Трявна	Общо за областта
Обща площ на землищата	555 588	248 377	964 114	254 910	2 022 989
I. Селскостопански фонд	237 136	150 647	522 756	106 445	1 016 984
1. Обработваема земя	133 075	91 014	385 169	54 694	663 952
в т.ч ниви	84 399	77 542	289 617	29 090	480 648
в т.ч ливади	29 172	8 019	67 401	17 238	121 830
в т.ч трайни насаждения	19 420	4 429	23 979	8 366	56 194
в т.ч. лозя	84	1 024	4 172	-	5 280
2. Необработваема земя	104 061	59 633	137 587	51 751	353 032
в т.ч мери и пасища	80 070	46 475	104 595	41 149	272 289
в т.ч други	23 991	13 158	32 992	10 602	80 743
II. Горски фонд	270 446	79 972	332 426	131 380	814 224
1. Частна собственост	75 059	30 597	119 071	43 129	267 856
2. Държавен горски фонд	195 387	49 375	213 355	88 251	546 368

Към 2009 г. по данни от Системата за идентификация на земеделските парцели (на база подадените заявления за директни плащания на площ) използваната земеделска площ (ИЗП) в област Габрово е 244718,7 дка. ИЗП включва обработваемата земя, постоянните пасища, трайните насаждения и семейните градини.

Таблица 9 Използвана земеделска площ към 2009 г.

Начин на трайно ползване	Брой блокове на зем.стопанства	Площ (дка)
Обработваеми земи	1720	166150,4
Трайни насаждения	547	5144,4
Семейни градини	84	260,7
Пасища, мери и ливади	3460	99100,0
Смесено земеползване	99	4063,2
Общо за област Габрово	5910	274718,7

В голямата си част ИЗП са пасища, мери и ливади, използвани за производство на

сено и паша от животновъдите. Планинският релеф на областта е основна предпоставка земеделските стопанства да са едни от най-дребните в страната. Средната им ИЗП е 25 дка при средна за страната 44 дка. Почти половината от земеделските стопанства са в община Севлиево и обработват 74% от ИЗП на област Габрово. Предпоставка за това са както по-благоприятните природно-климатични условия, така и факта, че 2/3 от кооперациите са в тази община. Растениевъдството е ориентирано към зърнопроизводство и като фуражна база за животновъдството. По данни на агростатистиката, площите засявани с есенници, намаляват. При пролетните култури се забелязва тенденция на увеличаване на засяваните площи, но средните добиви особено при царевицата за зърно силно варират през годините от 115 до 567 кг/дка. Причина за ниските добиви са годините с неблагоприятни климатични условия, разрушената хидромелиоративна инфраструктура и големите разходи за поддържането ѝ.

Традиционно за региона е отглеждането на трайни насаждения, като преобладаващата част са сливи и череши. Основната овощна култура е сливата, която заема 80% от общата площ с трайни насаждения. През последните години се отчита спад в сливопроизводството, поради изтекъл амортизационен срок за около 50% от площите със сливи. Подобно е положението и с другите овощни видове.

През оценявания период се наблюдава лек ръст на поголовието в говедовъдството – със 17% през 2009 г. спрямо 2005 г. С 13,3% е намалял броят на овцете, тъй като няма мандра, която да проявява интерес към овчето мляко и то се изкупува под себестойността. С 40,2% е намалял броят на козите и с 58,4% броят на зайците. Произведената продукция от тези два вида животни през последните години е предимно за собствена консумация.

Производството на мляко през оценявания период се запазва стабилно, като значителен ръст бележи произведеното количество биволско мляко – повече от два пъти през 2009 г. в сравнение с 2005 г. С 31,5% е намаляло производството на козе мляко, съответно на намаления брой на козите. Повече от двойно е увеличението на произведеното птиче месо, но производството на яйца в областта е намалено с 62,3%. Това показва, че птицефермите са ориентирали дейността си предимно в производство на месо.

Таблица 10 Брой на животните по видове

Видове животни	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.
Говеда	6 411	6 257	7 376	7 406	7 510
Овце	17 544	16 300	13 760	15 842	15 204
Кози	14 145	14 065	9 103	9 039	8 465

Свине	10 077	9 946	8 120	5 588	4548
Зайци	13 164	15 520	16 417	8 844	5 471
Пчелни семейства	7 779	9 058	9 156	9 778	7 061

Основен инструмент във финансовото подпомагане, както на земеделски производители, така също и за общини и неправителствени организации от селските райони, е Програмата за развитие на селските райони за периода 2007-2013 г.

Таблица 11 Приети заявления в област Габрово за подпомагане по ПРСР, Директни плащания на площ и Национална програма по пчеларство

година	Директни плащания на площ	ПРСР 2007 – 2013 г.	Национална програма по пчеларство 2008-2010
2007	518	-	-
2008	584	47	8
2009	629	115	12
2010	644	42	1
Общо	2 375	204	20

Таблица 12 Приети заявления за подпомагане по ПРСР 2007-2013 г. в област Габрово

Ос	Мярка	2008 г.	2009 г.	2010 г.
1	112 "Създаване стопанства на млади фермери"	22	44	0
1	121 "Модернизация на земеделски стопанства"	12	9	11
1	123 "Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти"	0	3	4
1	141 "Подпомагане на полупазарни стопанства в процес на реструктуриране"	4	11	7
2	223 "Първоначално залесяване на неземеделски земи	0	1	0
2	226 "Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности"	2	0	0
3	311 „Разнообразяване към неземеделска дейност"	0	0	2
3	312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия"	0	42	15
3	321 "Основни услуги за икономиката и населението на селските райони"	1	4	3
3	322 "Развитие и обновяване на селата"	6	1	0
	ОБЩО	47	115	42

IV.10. Състояние на околната среда (разходи за опазване и възстановяване на околната среда, изменение на измерените параметри на въздуха и водата)

Качеството на околната среда определя в голяма степен привлекателността на територията за обитаване, за бизнес и туризъм. Област Габрово остава един от районите в страната със съхранена и привлекателна природна среда. Основните екологични параметри в областта са в допустимите стойности. Данните от проследените от РИОКОЗ Габрово нива на

транспортния шум в гр. Габрово в 20 пункта, показват, че от 2005 год. средните стойности на шумовите нива се занижават трайно. Отчита се тенденция за намаляване нивото на уличния шум, шума от кварталите, които са встрани от главните улици и запазване на нивото на шума в близост до магистрали и улици с интензивно движение.

Направените разходи за опазването и възстановяването на околната среда за периода 2005 – 2008 г. са на обща стойност 17 001 000 лв. като разпределението им в годините е неравномерно.

V. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЩИНСКИТЕ ПЛАНОВЕ ЗА РАЗВИТИЕ

Според ЗРР (2008 г.) за резултатите от наблюдението на изпълнението на ОПР се разработва годишен доклад, изготвен по определен от кмета на общината ред. Съгласно чл. 91(7) от ППЗРР *„копие от годишните доклади за изпълнението на общинския план за развитие се изпраща на председателя на областния съвет за развитие в 7-дневен срок от решението за тяхното одобряване”*.

Годишни доклади за изпълнение на ОПР са изготвили община Габрово за 2008 г. и община Трявна за 2009 г.

От четирите общини в област Габрово само община Севлиево е възложила изготвянето на междинна оценка на ОПР, съгласно чл.33 (1) от ЗРР.

Голяма част от информацията, необходима за изготвянето на МО на ОСР и за настоящия доклад, е осигурена от годишните отчети на кметовете на четирите общини (изготвяни в съответствие с чл. 44, ал. 5 от Закона за местно самоуправление и местната администрация).

VI. ИЗПОЛЗВАНИ ПРЕЗ ПЕРИОДА РЕСУРСИ ЗА ПОСТИГАНЕ ЦЕЛИТЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

Правомощията по оперативното изпълнение на стратегическите и плановите документи не са определени еднозначно. На практика органите, отговарящи за провеждането на политиката за регионално развитие, конкретно Областен управител, не разполагат с необходимите за това ресурси. Източници за финансиране на регионалното развитие са: държавният бюджет; бюджетите на общините; средства на физически и юридически лица; средства от фондове на ЕС; международни финансови институции; други източници, определени със закон (чл. 26 от ЗРР (2008)).

За обектите/проектите, реализирани в периода 2005-2010 г. със средства от предприєдинителните фондове (ФАР, ИСПА, САПАРД), държавния бюджет, общинските бюджети, др. европейски и международни донори, свързани с политиката за регионално развитие, липсва систематизирана информация, която да позволява коректното обвързване с целите и приоритетите на ОСР и отчитане на приноса им за изпълнението на плановия документ. Наличната информация в Областна администрация Габрово е непълна и не позволява дейтално описание на реализираните дейности, както и анализиране степента на изпълнение на ОСР.

След 2007 г. за изпълнение на много от целите на ОСР съществено влияние оказва финансирането на проекти със средства от ЕС чрез оперативните програми (които са част от Националната стратегическа референтна рамка на България 2007-2013 г.) и Програмата за развитие на селските райони. За много от приоритетите публичната намеса има решаващо значение.

Таблица 11 Проекти в област Габрово, финансирани със средства от СКФ (по данни от ИСУН)

	склучени договори	прекратени договори	бенефициенти (бр.)	обща стойност (лв.)
ОПОС	7	2	2	126 982 066
ОПРР	13	1	6	29 923 991
ОПРКБИ	26	9	25	13 160 747
ОПРЧР	26	1	20	1 897 944
ОПАК	3	-	3	1 022 246
област Габрово	75	13	50*	172 986 995

* общият брой за областта е по-малък от бр. бенефициенти по всички ОП, тъй като един бенефициент има склучени договори по няколко ОП.

Към момента на подготовка на настоящия доклад в процес на изпълнение са 17 договора.

С най-много склучени договори като бенефициент е Община Габрово – 17 на стойност 147 796 621 лв. За останалите три общини броят на склучените договори е както следва: Община Дряново – 4 договора на стойност 1 870 617 лв.; Община Севлиево – 2 договора на стойност 4 047 787 лв. и Община Трявна – 3 договора на стойност 1 031 508 лв.

Областна администрация е била целева група по 4 проекта, финансирани от ОПАК.

За изпълнение на приоритетите на ОСР на област Габрово допринасят също и проекти на конкретни бенефициенти (агенции, министерства и др.).

Описание на проектите и приносът им към съответния приоритет на ОСР 2005-2015 е направено в *Приложение 1 Одобрени за финансиране проекти в област Габрово по*

Оперативни програми и Приложение 2 Проекти, реализирани през периода 2005-2010 г. в област Габрово (финансирани от други източници, извън Структурни и Кохезионен фонд) на настоящия доклад, като част от проектите не са приключили и са в процес на изпълнение.

VII. ВЪЗНИКНАЛИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ ЗА ТЯХНОТО ПРЕОДОЛЯВАНЕ

Съгласно чл. 21 (3) от ЗРР (2008 г.) Областният управител има отговорности да координира и контролира изпълнението на областната стратегия за развитие. В същото време, липсват утвърдени и работещи механизми за осъществяване на тази координация и контрол, а органите, отговарящи за провеждането на политиката за регионално развитие не разполагат с ресурси за осъществяването на дейности в тази посока.

Наблюдението и контролът като цяло не са структурирани, няма периодични дейности в тази сфера и систематично събиране на информация за изпълнението на ОСР от партньорите липсва. За решаване на този проблем през ноември 2010 г. Областна администрация Габрово подаде проектно предложение по ОПАК Приоритет 1.3 Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики, насочено към разработване на методология за наблюдение и оценка на изпълнението на областната стратегия и общинските планове за развитие. Методологията ще отрази конкретните дейности по отчитане постигането на целите и приоритетите чрез определените индикатори, организацията и методите на изпълнение, и мерките за осигуряване на информация и публичност за резултатите от изпълнението на документите за стратегическо планиране на областно и общинско ниво. Друга дейност, предвидена в проекта, е разработването на методология за оценка на въздействието на областната стратегия и общинските планове за развитие.

Наблюдението, оценката и контролът са важни, тъй като тези дейности позволяват да се предприемат коригиращи действия, ако напредъкът е неудовлетворителен или ако условията се изменят.

VIII. ПРОГНОЗА ЗА ОЧАКВАНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ЦЕЛИТЕ И ПРИОРИТЕТИТЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ ДО КРАЯ НА ПЕРИОДА НА ДЕЙСТВИЕ (2013 г.)

Прогнозата касае очакваното изпълнението на стратегическите цели и приоритети, заложи в Актуализираният документ за изпълнение на Областната стратегия за развитие

2009 - 2013 година⁵ (АДИ на ОСР). Предвижданата степен на изпълнение е определена, като е използван форматът, зададен в извършената Междинна оценка на изпълнението на ОСР на област Габрово. Вzeti са предвид и одобрените проекти по ОП, които са със сключени договори и в процес на реализация, както и предстоящото финансиране на Реконструкцията и модернизацията на регионалното депо за отпадъци в Габрово, Изграждане на пречиствателна станция за отпадъчни води – гр. Трявна, Градска пречиствателна станция за битовите отпадъчни води – гр. Дряново и др. Отчетено е и влиянието на други големи инфраструктурни обекти, изпълнявани чрез различни финансови инструменти (напр. строителство на яз. „Нейковци”, Трявна). Голямата част от обектите са преходни и изпълнението ще продължи след края на периода на ОСР – 2013 година. Продължителността и реализацията зависят и от процедурите по възлагане на изпълнители (провеждане на обществени поръчки).

Прогнозните данни за възстановяването на икономиката от кризата и засиленото договаряне на средствата от СКФ дават основание за оптимизъм по отношение на перспективите и наличието на потенциал за постигане на целите, определени в АДИ на ОСР до 2013 г. Опитът от периода до 2010 г. показва, че най-сериозните и мащабни източници на финансови ресурси за регионално и местно развитие ще продължат да бъдат програмите, съфинансирани от фондовете на ЕС.

Стратегическа цел / Приоритет / Специфична цел	Очаквана степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
Стабилизиране на икономиката и постигане на икономически растеж		X	
Повишаване на регионалната конкурентноспособност чрез технологично развитие и иновации	X		
Развитие на изследователска и развойна дейност при използване на потенциала на ТУ-Габрово и ИТ-фирми	X		
Насърчаване развитието на публично-частното партньорство (ПЧП)	X		
Развитие на бизнес мрежи и регионални кълстери	X		
Внедряване на иновационни технологии и ноу-хау. Развитие на регионална про-иновативна инфраструктура (технологични центрове, високо-технологичен инкубатор и др.)	X		

⁵ http://www.gb.government.bg/index.php?option=com_content&view=article&id=20&Itemid=21&lang=bg

Стратегическа цел / Приоритет / Специфична цел	Очаквана степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
Използване и развитие на природните дадености, културно-историческото наследство и традиции за развитие на туризъм и рекреация		X	
Съхраняване и оползотворяване на природните дадености и културни традиции в региона		X	
Развитие на ефективни модели за устойчив туризъм		X	
Повишаване на ефективността и конкурентоспособността на селското стопанство в област Габрово и развитие на селските райони		X	
Повишаване конкурентоспособността на земеделските производители в Габровска област чрез структурно и технологично подобряване на производството в съответствие с европейските норми.		X	
Въвеждане съвременни подходи за устойчиво управление на земите и добри земеделски и фермерски практики		X	
Подобряването на качеството на живота и разнообразяването на възможностите за заетост в селските райони		X	
Поддържане на балансирано териториално развитие		X	
Развитие и модернизация на базисната инфраструктура		X	
Усъвършенстване на транспортната инфраструктура		X	
Доизграждане на газоснабдителна мрежа за територията на област Габрово	X		
Осигуряване на модерна и надеждна електроенергийна мрежа		X	
Доизграждане и технологично обновление на комуникационните мрежи. Предоставяне на качествено административно обслужване и развитие на електронното управление.			X
Развитие на водостопанската система		X	
Изграждане и развитие на екологичната инфраструктура и екологосъобразни технологии		X	
Изграждане на регионална система за управление на битовите отпадъци		X	
Изграждане на системи за предотвратяване на риска	X		

Стратегическа цел / Приоритет / Специфична цел	Очаквана степен на изпълнение		
	ниска	средна	висока
<i>Изграждане на канализационни системи в населените места и пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ)</i>			X
<i>Опазване и възстановяване на горския фонд и биологичното разнообразие</i>			X
<i>Повишаване на енергийната ефективност и развитие на възобновяеми енергийни източници</i>		X	
<i>Укрепване на административния капацитет и развитие на сътрудничество за европейско териториално сближаване</i>		X	
<i>Участие в транснационални/трансрегионални мрежи за обмен на опит с други региони</i>		X	
<i>Изграждане на ефективни партньорства за работа в мрежа</i>			X
<i>Прилагане на съвременно устройствено планиране за развитие на териториите</i>	X		
Повишаване на жизнения стандарт в областта		X	
<i>Подобряване условията и качеството на живот в област Габрово</i>		X	
<i>Съхраняване и развитие на човешкия капитал чрез инвестиции в сферата на образованието и обучение през целия живот (LLL)</i>		X	
<i>Осигуряване на достъпни и качествени здравни услуги и обновяване на материално-техническата база на здравните заведения</i>	X		
<i>Подобряване качеството на социалните услуги. Поддържане и модернизиране на материално техническата база на социалните заведения.</i>		X	
<i>Развитие на инфраструктурата в сферата на културата</i>	X		
<i>Насърчаване развитието на спорта и ефективно използване на спортната база на територията на областта</i>		X	
<i>Подобряване на физическата среда и развитие на градските центрове</i>		X	

IX. ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ

ОСР 2005-2015 определя дългосрочните цели и приоритети за развитие на областта, като е разработена в съответствие с РПР на СЦР 2007 – 2013. През 2010 г. е разработен и приет от Областния съвет за развитие АДИ на ОСР на област Габрово за периода 2009-2013 г. Документът е актуализиран и в частта на целите и приоритетите, като показва много по-голяма вътрешна съгласуваност. Постигнато е съответствие с разработените документи на национално ниво вкл. и с Националната стратегическа референтна рамка 2007 – 2013 г.

Изготвената междинна оценка препоръчва следните необходими промени по отношение на стратегията за развитие на областта, които са съобразени с АДИ на ОСР за периода до 2013 г., както и при подготовката на ОСР за периода 2014 - 2020 г.

1. При изготвянето на документа за следващия програмен период трябва да се определят конкретни индикатори с целеви стойности и ясни и точни критерии и показатели за постигането им. Същевременно поставените цели, мерки и действия трябва да са реално постижими;

2. Разработването на ОСР 2014 - 2020 г. да бъде съобразено със стратегията на ЕС “Европа 2020”, поетите национални ангажименти и съответните документи в тази насока. Особен акцент може да бъде поставен върху иновациите като потенциал и конкурентно предимство на Област Габрово;

3. В ОСР 2014 - 2020 да се отдели специално място на новите „зелени” технологии и използването на възобновяеми енергийни източници, какъвто пример има с отделни осъществени пилотни проекти, за което област Габрово има потенциал;

4. В процеса на планиране да се изработят интегрирани системи за постигане на устойчиво развитие, в които всички партньори да имат ясни ангажименти и планирани дейности с оглед постигането на общите цели и концентрация на въздействието;

5. Да се планират мерки за целенасочено въздействие за подобряване на условията за живот и бизнес развитие в районите с най-силно изразени отрицателни демографски тенденции, с оглед задържане на населението и по-добро използване на техния потенциал за развитие.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ:

1. Междинна оценка на Областна стратегия за развитие на област Габрово 2005-2015;
2. Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България (ИСУН) - <http://umispublic.minfin.bg>;
3. Национален статистически институт – www.nsi.bg;
4. Междинна оценка за изпълнението на НСРР 2005-2015 г.;
5. Междинен доклад за изпълнението на НСРР 2005-2015 г.;
6. Междинна оценка за изпълнението на РПР на СЦР 2007-2013 г.